

УДК 726.5:711.4:930.85(477)

**SACRED HERITAGE IN THE STRUCTURE OF THE MODERN CITY,
RECONSTRUCTION OF THE "GOLDEN ROSE" CHORAL SYNAGOGUE
AND FORMATION OF THE "MENORA" COMPLEX**

**САКРАЛЬНА СПАДЩИНА В СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО МІСТА, РЕКОНСТРУКЦІЯ
ХОРАЛЬНОЇ СИНАГОГИ «ЗОЛОТА РОЗА» ТА ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСУ
«МЕНОРА»**

Polyushkin S. S. / Полюшкін С. С.

c.t.s., as.prof. /к.т. н., доцент

ORCID: 0009-0002-4740-7652

Kharchenko K. S / Харченко К. С.

c.t.s., as.prof. /к.т. н., доцент

ORCID: 0000-0002-1908-4852

Kobazieva O. I / Кобазєва О. І.

higher education student of the ARCH group 25-2 mn /

здобувач вищої освіти групи АРХ 25-2 мн

ORCID: 0009-0005-8521-2401

*Ukrainian State University of Science and Technology
(NNI Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture),
24-a, Architect Oleg Petrov St., 49005, Dnipro, Ukraine
Український державний університет науки і технологій (ННІ ПДАБА),
вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49600, Дніпро, Україна;*

Анотація: У тезах представлено аналітичний огляд історичних, архітектурних та культурних аспектів відновлення хоральної синагоги «Золота Троянда» у місті Дніпро. Розглянуто процес її реституції, методологію реконструкції, а також особливості інтеграції в архітектурну структуру культурно-ділового центру «Менора». У центрі дослідження — взаємозв'язок сакрального, меморіального й освітнього простору в контексті сучасної урбаністики та політики історичної пам'яті.

Ключові слова: синагога, реконструкція, культурна спадщина, «Менора», Голокост, Дніпро, єврейська громада

Abstract: The abstracts present an analytical review of the historical, architectural and cultural aspects of the restoration of the Golden Rose Choral Synagogue in the city of Dnipro. The process of its restitution, the reconstruction methodology, as well as the features of its integration into the architectural structure of the Menorah Cultural and Business Center are considered. The research focuses on the relationship between sacred, memorial and educational space in the context of modern urbanism and the politics of historical memory.

Key words: synagogue, reconstruction, cultural heritage, "Menorah", Holocaust, Dnipro, Jewish community

Хоральна синагога «Золота Троянда» в Дніпрі (історичному Катеринославі) є важливим пам'ятником юдейської сакральної архітектури південноукраїнського регіону. Побудована у 1852 році, вона виконувала роль головного духовного осередку місцевої єврейської громади. У радянський період

синагога втратила сакральну функцію та зазнала масштабної перебудови, що зруйнувала її архітектурну ідентичність [8, 11].

Реконструкція та методологічні підходи. У 1996 році будівлю було передано релігійній громаді. Впродовж 1999–2000 років за проєктом архітектора Олександра Дольника реалізовано реконструкцію, яка передбачала поєднання науково-реставраційних принципів із сучасними інженерними рішеннями [1;8]. У зв'язку з відсутністю оригінальних креслень, автор використав іконографічний аналіз, зокрема архівні фото та типологічні аналогії. Просторові акценти, такі як аркові уступи зі смугастими контрастами в інтер'єрі, створюють символічну спрямованість на ковчег із Торею. Над входом — скульптурна гілка золотої троянди роботи Ф. Майзлера [1].

Інтеграція в культурно-діловий центр «Менора». У сучасних містах сакральна архітектура дедалі частіше відіграє не лише релігійну, а й соціокультурну та символічну роль [3;4]. Вона стає елементом колективної пам'яті, локальної ідентичності та просторової безперервності між минулим і сучасним. Приклад реконструкції хоральної синагоги «Золота Роза» у Дніпрі демонструє потенціал сакральної спадщини в трансформації міського середовища [6;7]. У 2012 році синагогу включено до складу найбільшого у світі єврейського культурного комплексу «Менора» [4;7;10]. Проєкт реалізовано під керівництвом архітектора Олександра Соріна. Центр складається із семи веж — архітектурної алузії на менору — та включає релігійні, ділові, виставкові й освітні простори. Історична синагога в цій композиції постає як духовне та ідейне ядро, навколо якого вибудовується просторово-сміслова ієрархія комплексу. Оздоблення фасадів єрусалимським каменем підкреслює зв'язок із традиціями та Святим місцем [7].

Цей простір поєднав релігійні, меморіальні, освітні й ділові функції в єдиному ансамблі, де історична будівля не втратилася серед сучасної забудови, а, навпаки, отримала новий зміст. Такий підхід демонструє концепцію інтегративної ревіталізації, коли сакральний об'єкт не лише зберігається як артефакт, а стає активним чинником міського планування та гуманітарного

розвитку. Комплекс «Менора» постає прикладом осмисленого включення духовної спадщини в публічний простір ХХІ століття, що відповідає як потребам релігійної громади, так і ширшим культурно-суспільним завданням [4;7].

Музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні» Значущим компонентом «Менори» є музей, відкритий 2012 року [5]. Його створено на основі діяльності Інституту вивчення Голокосту «Ткума» [9]. Концепцію пам'яті розробив І. Я. Щупак, розглядаючи трагедію Голокосту в ширшому контексті єврейської історії на українських землях. Музейна експозиція включає чотири тематичні зали: «Традиції та Життя», «Голокост», «Спадщина та Пам'ять», «Зал Імен». Інтеграція музею в структуру комплексу забезпечила синергію меморіального, наукового й освітнього потенціалу.

Висновки.

Комплекс «Менора» та реконструйована синагога «Золота Троянда» є унікальним прикладом поєднання історичної спадщини з сучасною архітектурною та урбаністичною практикою. Їхня взаємодія формує цілісний простір пам'яті, віри та культури, що відображає новітню модель збереження й актуалізації єврейської присутності в міському середовищі України.

Література:

1. Александр Дольник / под ред. Б. А. Ерофалова. Киев: Издательский дом А+С, 2009. - С. 174-185.
2. Дніпропетровськ: Минуле і сучасне/А. К. Фоменко та ін. Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2001. – С.65-67.
3. Дніпропетровськ. Присвячується 20-річчю незалежності України/ гол.ред. О. Ремова. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2001. С. 198-201.
4. Козак Т. «Культурно-діловий центр Менора. Україна, Дніпропетровська область». Ред. від 30.09.2020. Портал «Дніпро культура». URL: <https://www.dnipro.lib.dp.ua/Menora>.
5. Концепція та історія створення музею. *Музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні»*. URL: <https://jmh.um.org/uk/about/history>.

6. Лошак А. В., Старостин В. С. Синагоги Екатеринослава. Дніпро: Герда, 2019. С. 14-27.

7. Менора: головний єврейський центр Дніпра й України. *MyDneprInfo*. 05.02.2022. URL: <https://mydnepr.info/menora-glavnyj-evrejskij-tsentr-dnepra-i-ukrainy>.

8. Реконструкция хоральной синагоги «Золотая Роза» по ул. Шолом-алейхема. Dniproject Архитектура Днепропетровска. Дн-ская обл. организация Нац. союза архитекторов Украины, 2008. С. 32-33.

9. Ремех Т. Музей Голокосту як освітній простір./ Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р., м. Київ — Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С.156-160.

10. Рожковская Е. Топ 5 самых значимых сооружений «кутюрье от архитектуры». *Днепр вечерний*. 2013. 23 июль. №92 (12708). С. 7.

11. А.В. Лошак, В.С. Старостин. Синагоги Катеринослава. – Дніпро: Герда, 2019. – 320 с.